

Matematika

II qism

3

UO'K 51(075.3)
KBK 22.1ya72
R 42

Repyova I.V.

Matematika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik, II qism. / I.V.Repyova. – Toshkent: "Novda Edutainment", 2023. – 100 b.

Taqrizchilar:

- Sh.Y.Muslimova** – Toshkent shahridagi 328-umumiy o'rta ta'lim maktabining oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- M.A.Raxmanova** – Toshkent shahridagi 256-umumiy o'rta ta'lim maktabining 1-toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- Sh.X.Ergasheva** – Toshkent shahridagi 275-umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar:

– yozma bajaring;

– juft bo'lib ishlang;

– og'zaki bajaring;

– mantiqiy topshiriq;

– uyga vazifa.

Eslatma: O'ichov birliklaridan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida kattalik birliklarini qo'llash to'g'risida"gi 10.01.2018-yil 21-sonli qaroriga muvofiq foydalanildi.

Muqaddima

Darslikning ikkinchi qismida katta sonlarga ko'paytirish va bo'lish qoidalarini batafsil o'rganib olasiz. Har qanday sonni bir-biriga bo'lish va ko'paytirishni o'rganasiz. Nima uchun ba'zi sonlarni ba'zi sonlarga bo'lib bo'lmasligini, qoldiq nimaligini bilib olasiz. Turli murakkab shakllarning perimetrini, maydonini topishni o'rganasiz. Turli kasblarni eslab, matematika ularga qanday yordam berishini bilib olasiz. Tabiiy resurslar bilan tanishib, ona tabiatning boyligini asrashni o'rganishda davom etasiz.

40. Yig'indini songa bo'lish

Yondosh mavzu:
o'qituvchi.

Yig'indi, qo'shiluvchi,
to'liq bo'linish.

1. O'qituvchi zanjir bo'yicha amallarni bajarishni buyurgan edi, Akmalda 16 chiqdi. Akmal amallarni to'g'ri bajardimi?

$$36 : 4 \cdot 6 - 12 : 7 + 14 : 10 \cdot 9$$

2. O'qituvchi sinfdagi uchta qatarga misollar yozilgan rangli varaqachalarni teng tarqatdi. Hammasi bo'lib 12 ta ko'k, 18 ta sariq, 6 ta yashil varaqacha bor edi. Har bir qatordagi o'quvchilar nechtadan varaqacha olgan?

Aziza masalani bunday yechibdi:
 $(12 + 18 + 6) : 3$.

Madina esa bunday yechibdi:
 $12 : 3 + 18 : 3 + 6 : 3$.

Kim to'g'ri yechgan?

Yig'indini biror songa bo'lish uchun har bir qo'shiluvchini shu songa bo'lib, bo'linmalarni qo'shish mumkin.
Tekshirib ko'ring:

$$(30 + 18) : 6 = 30 : 6 + 18 : 6 = 5 + 3 = 8$$
$$(30 + 18) : 6 = 48 : 6 = 8$$

3. Misollarni ikki xil usul bilan yechib ko'ring. Har bir misolda qaysi usul osonroq ekan?
- $(30 + 40) : 10$ $(60 + 8) : 2$ $(28 + 56) : 7$

4. Misollarni o'zingizga qulay usulda yeching. Nimani sezdingiz? Xulosa chiqaring. Bu yerda qaysi varaqacha ortiqcha ekan? Nima uchun?

O'qituvchi

$$\frac{(42 + 36) : 6}{}$$

Pedagog

$$\frac{(54 + 18) : 9}{}$$

Olim

$$\frac{(24 + 21) : 5}{}$$

O'qituvchi

$$\frac{(30 + 12) : 6}{}$$

5. Ifoda tuzing va uni qulay usulda hisoblang.

a) Sinfda 14 ta qiz bola, 16 ta o'g'il bola bor. Ingliz tilini o'rganish uchun sinf ikkita teng guruhga bo'lindi. Har bir guruhda nechtadan o'quvchi bor?

b) Maktabdagi tanlovda 12 ta katta sinf va 8 ta o'rta sinf qatnashadi. Saralash bosqichida har bir sinfdan 4 tadan jamoa qatnashdi. Nechta saralash o'yinlari o'ynalgan?

6. Madina, Aziza va Umidada har xil rangdagi qisqichlar bor. Har bir qizda har bir rangdan nechtadan qisqich borligini sanashga yordam bering.

Qizlar qisqichlarni teng bo'lib olishdi. Har bir qizga nechtadan qisqich to'g'ri kelgan?

40. Yig'indini songa bo'lish

7. O'qituvchi har kuni qancha vaqt ishlaydi? Uning ish me'yori kuniga 8 soat bo'lishi kerak. Uning ish vaqtini me'yordagi vaqt bilan solishtirib ko'ring.

Ish rejasi	
Dars o'tish	5 h
Daftar tekshirish	2 h 30 min
Qoloq o'quvchilar bilan ishlash	40 min
Darslarga tayyorlanish	2 h 20 min

8. Rasmda kvadrat shakldagi stol tasvirlangan. Mana shunday stollardan 9 tasini bir-biriga taqab, bir qator qilib qo'yishdi. Endi bu uzun stol atrofida necha kishi o'tirsa bo'ladi?

9. Qulay usulda hisoblang. Qiymatlarni kamayish tartibida qo'yib chiqing. Qadimgi Yunonistonda arifmetika o'qituvchisi qanday nomlanganini toping.

R $(40 + 30) : 10$

KU $(120 + 16) : 4$

TO $(800 + 600) : 100$

L $(120 + 21) : 3$

KA $(300 + 200) : 10$

LA $(40 + 24) : 2$

10. Kompleks masala.

a) Jadvalga qarab, maktabda jami nechta sinf borligini aniqlang.

Boshlang'ich sinflar (1–4 sinflar)	O'rta sinflar (5–9 sinflar)	Katta sinflar (10–11 sinflar)
24 ta sinf	16 ta sinf	8 ta sinf

b) Har bir sinfdan 2 tadan ingliz tili guruhi bor. Maktabda jami nechta ingliz tili guruhi bor?

d) Bitta o'qituvchi 8 ta guruhga dars o'ta olsa, maktabda nechta ingliz tili o'qituvchisi ishlashi kerak?

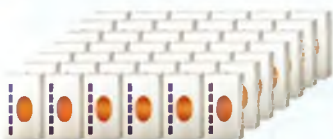
41. Ikki xonali sonni bir xonali songa bo'lish

Yondosh mavzu:
shifokor, doktor.

Yig'indi, o'nliklar, birliklar,
yig'indini songa bo'lish.

1. Dorixonachi dorilarni peshtaxtaga bir necha qator qilib taxlayapti.
Har bir qatorda nechta dori qutisi turibdi?

6 qatorda
42 quti

3 qatorda
18 quti

5 qatorda
75 quti

Qaysi qator boshqalaridan ajralib turibdi?

2. Hisoblashni davom ettiring. Nimani sezdingiz?

- a) $68 : 2 = (60 + 8) : 2$
b) $78 : 3 = (60 + 18) : 3$
d) $145 : 5 = (150 - 5) : 5$
e) $126 : 7 = (140 - 14) : 7$

Bo'linuvchini bo'lish qulay bo'lgan sonlar yig'indisi yoki ayirmasi ko'rinishiga keltirish mumkin.

$$168 : 6 = (120 + 48) : 6 = 120 : 6 + 48 : 6 = 20 + 8 = 28$$

$$168 : 6 = (180 - 12) : 6 = 180 : 6 - 12 : 6 = 30 - 2 = 28$$

3. Bo'linmani yig'indi yoki ayirma ko'rinishiga keltirib hisoblang.

- a) $44 : 4$ b) $63 : 3$ d) $72 : 6$ e) $95 : 5$

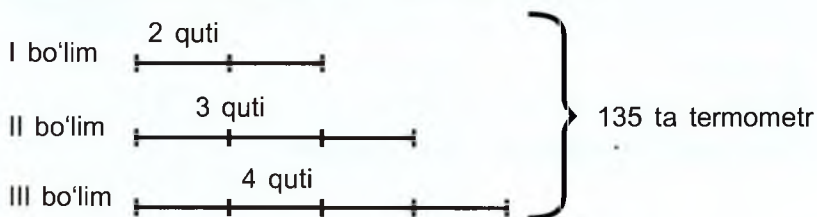
41. Ikki xonali sonni bir xonali songa bo'lish

4. Ifodani yozing va hisoblang.
- a) 7 quti dori uchun 91 ming so'm to'landi. Bitta quti qancha turadi?
- b) 52 ta "Tez yordam" mashinasini 4 ta stansiyaga teng bo'lishdi. Har bir stansiyaga nechtdan mashina berilgan?
- d) 84 metrlik dokani qirqib, 6 metrlik bint tayyorlandi. Bitta dokadan nechta bint chiqar ekan?

5. Kasalxona uchun 135 ta termometr sotib olindi. Termometrlar bir xil qutilarga bir necha donadan solingan ekan. Birinchi bo'limga 2 quti, ikkinchi bo'limga 3 quti, uchinchisiga esa 4 quti yuborildi. Har bir qutida nechtdan termometr bor?
- Yechish uchun quyidagi chizmadan foydalaning.

6. Tenglamalarni yeching. Javobini tekshiring.

$$5 \cdot x = 225$$

$$749 : y = 7$$

$$z : 8 = 56$$

7. Hisoblang. Dori tayyorlovchi mutaxassisni nima deb atash mumkinligini toping.

A $70 \cdot 9 + 195$

R $600 : 2 + 127$

E $25 \cdot 8 - 163$

V $1800 : 3 - 144$

S $69 \cdot 8 - 128$

F $5600 : 80 + 830$

M $57 \cdot 8 + 229$

T $8000 : 8 - 210$

900	825	427	685	825	790	424	37	456	790
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	-----	-----

41. Ikki xonali sonni bir xonali songa bo'lish

8. Misollar to'g'ri yechilganini tekshirib ko'ring. Xato hisoblangan misollarni boshqatdan yeching.

$$\begin{array}{r} + 328998 \\ 49965 \\ \hline 368063 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} - 745009 \\ 65937 \\ \hline 720932 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 97350 \\ * 8 \\ \hline 778440 \end{array}$$

9. Har bir chizma uchun ifoda tuzib, uni yeching.

$$\begin{array}{c} (147 - 93) + (163 - 139) \\ \swarrow \quad \searrow \\ \boxed{} : (24 : 8) \\ \searrow \quad \swarrow \\ \boxed{} \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (38 \cdot 9) - (47 \cdot 6) \\ \swarrow \quad \searrow \\ 720 : \boxed{} \\ \searrow \quad \swarrow \\ \boxed{} \end{array}$$

10. Shifoxonada havoni tozalash apparati minut mili 3 bilan 4 o'rtasida yoki 8 bilan 9 o'rtasida turganida ishga tushib ketadi. Bu apparat bir sutkada necha soat ishlaydi?

11. Bo'linuvchini yig'indi yoki ayirma shakliga keltirib hisoblang.

$76 : 4$

$42 : 3$

$99 : 9$

$85 : 5$

$132 : 3$

$470 : 5$

$144 : 9$

$171 : 3$

12. Bemorga kuniga 4 ta dori ichish buyurildi. Dorilar ikkita idishga solingan. Ularning biriga 80 ta, ikkinchisiga undan 56 ta kam dori solingan. Bemor bu dorilarni necha kun ichadi?

Kirish

40. Yig'indini songa bo'lish.....	4
41. Ikki xonali sonni bir xonali songa bo'lish.....	7
42. Qoldiq.....	10
43. Qoldiqli bo'lish.....	13
44. Burchakli bo'lish.....	16
45. Burchakli bo'lish.....	19
46. Burchakli bo'lish.....	22
47. Masalalar yechish.....	25
48. Ko'p xonali sonlarni qoldiqli bo'lish.....	28
49. O'rtasida 0 raqami bor sonlarni bo'lish.....	31
50. 0 bilan tugagan sonlarni bo'lish.....	34
51. Yaxlit sonlarni bo'lish.....	37
52. Bo'lishning geometrik ma'nosi.....	40
53. Masalalar yechish.....	43
Yakuniy dars.....	46
54. Ikki xonali sonni ikki xonali songa burchakli bo'lish.....	48
55. Ikki xonali songa burchakli bo'lish.....	51
56. Uch xonali songa burchakli bo'lish.....	54
57. Uch xonali songa burchakli bo'lish.....	57
58. Uch xonali songa burchakli bo'lish.....	60
59. Bo'luvchilar va karralilar.....	63
60. Amaliy topshiriqlar.....	66
61. Amaliy topshiriqlar.....	69
62. Kesmani teng bo'laklarga bo'lish.....	72
63. To'g'ri to'rtburchakning perimetri.....	75
64. Muntazam shakllarning perimetri.....	78
65. Nostandart shakllarning perimetri.....	81
66. Yuzning xossalari.....	84
67. Yuzni topishning nostandart usullari.....	87
68. Nostandart shakllarning yuzi.....	90
Yakuniy dars.....	93
Mantiqiy masalalar.....	95

Darslik holati haqida ma'lumot

N ^o	O'quvchining F.I.Sh	O'quv yili	Darslikning olingan vaqtdagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning qaytarib berilgan vaqtdagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1	Uraimov U. Z.	3D				
2						
3						
4						
5						
6						

**Darslikni olish va o'quv yili oxirida uni qaytarishda
yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan
quyidagi mezonlarga muvofiq to'ldiriladi**

Yangi	Darslikning holati a'lo darajada
Yaxshi	Muqovasi butun, kitobning asosiy qismidan uzilmagan. Barcha sahifalar mavjud, butun, yirtilmagan, yelimi ko'chmagan
Qoniqarli	Muqovasi ezilgan, shikastlangan, kitobning asosiy qismidan qisman ajralgan va foydalanuvchi tomonidan tiklangan. Qayta tiklash ishlari qoniqarli. Yirtilgan sahifalar yopishtirilgan, ba'zi sahifalari yirtilgan
Qoniqarsiz	Muqovasiga chizilgan, kitobning asosiy qismidan to'liq yoki qisman yirtilib, uzilgan, qoniqarli tiklangan. Sahifalari yirtilgan, ba'zi sahifalari yo'q, bo'yalgan, ifloslangan, tiklash mumkin emas

veb-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga

murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz nza456 yoki nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

3-sinf matematika II qism kitobini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

[@Maktablar_uchun_hujjatlar](https://t.me/@Maktablar_uchun_hujjatlar)

DIQQAT!!!

Bu hujjatni hech kimga tarqatmaslik sharti bilan olishingiz mumkin.

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet veb-saytlarga joylamang.

Telegram orqali kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA HIYONAT

QILMANG.